

Kinas ”byråkratiska kapitalism”

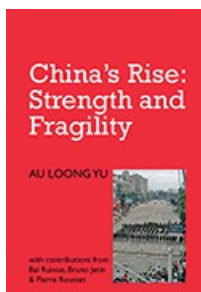

Foto: Alex Mahan/Flickr.

[Terry Conway intervjuar Au Loong Yu, författare till boken *China's Rise: Strength and Fragility* (Resistance Books, IIRE, Merlin Press). Från links.org.au, november 2012. Översättning från engelska, Göran Källqvist.]

Kan du förklara varför du har använt begreppet byråkratisk kapitalism för att beskriva dagens Kina, och vad menar du med det begreppet?

Jag uppfann inte begreppet. Det användes ironiskt nog första gången av det kinesiska kommunistpartiet (KKP) för att skildra den sorts kapitalism som Guomindang hade skapat under sitt styre.

I sin bok *The Deng Xiaoping Era – An Inquiry into the Fate of Chinese Socialism 1978-1994* definierar Maurice Meisner byråkratisk kapitalism som att utnyttja den politiska makten för privat ekonomisk vinning med hjälp av kapitalistiska eller halvt kapitalistiska ekonomiska metoder. Han tillägger, att även om det inte är något nytt i historien så har den i dagens Kina antagit en mer framträdande form.

Jag skulle också vilja tillägga att dagens kinesiska byråkrater på alla regeringsnivåer driver företag, gör vinster på dem och sällan blir beivrade för det, eftersom byråkratin fullständigt har monopoliserat statsmakten och har kunnat höja sig över alla klasser. Man skulle till och med kunna säga att byråkratin har privatiserat staten.

Karl Marx kommenterade en gång att byråkratin ser staten som sin privategendom. Medan Marx ansåg det vara en inneboende egenskap hos byråkratin, så är det först i dagens Kina som denna utveckling har fullbordats. Genom att den är helt och hållet okontrollerad har denna byråkrati nu blivit fullkomligt förborgerligad.

Ett aktuellt exempel är företaget *Chongqing Security Group*. Det grundades av polismakten i Chongqing – som stod under ledning av Wang Lijun fram tills han arresterades efter att ha hoppat av till den amerikanska ambassaden för att undkomma en komplott av Chongqings tidigare ledare, Bo Xilai – och leds av dess ledande tjänstemän. Nyligen ansökte detta företag om att få bli listat i Kina, trots förbudet för polisavdelningar att driva säkerhetsföretag.

Socialismen i Kina har misskrediterats av det faktum att KKP, som gjorde revolution mot Guomindangs byråkratiska kapitalism, till sist kom att ansluta sig till samma sak. Idag är det mycket vanligt att tolka begreppet revolution som dess ursprungliga betydelse: saker som rör sig i en omlopps bana och därmed alltid återvänder till samma utgångspunkt. Den ursprungliga inne-

börden i det kinesiska ordet för revolution (*geming*) är i själva verket att förändra en dynastis himmelska fullmakt, och antyder därmed att det bara är härskarna som ska förändras men aldrig den dynastiska samhällsordningen – i själva verket är en *gemings* uppdrag just att återställa dynastins lugn. Många intellektuella ser idag 1949 års revolution i detta perspektiv, och argumenterar därför mot tanken på en revolution.

Jag håller inte med om att revolutionen 1949 kan tolkas på detta sätt. Även om KKP återinförde den byråkratiska kapitalism som det en gång hade utplånat, så är en del av revolutionens resultat fortfarande till stor del intakta, exempelvis landets självständighet och böndernas gemensamma ägande av jorden. Det görs alltmer allvarliga försök att undergräva det sistnämnda genom att lokala regeringar eller medbrottslingar till dem roffar åt sig mark, men bönderna utnyttjar också sina konstitutionella rättigheter att försvara denna mark. Och den industrialisering och halsbrytande hastighet som KKP gynnar moderniserar också i grunden Kinas ekonomiska och samhällsstruktur, vilket ironiskt nog också främjar de samhällskrafter som så småningom kommer att utmana de tusentals år gamla totalitära traditionerna. Den byråkratiska kapitalismen gör det möjligt för byråkratin att plundra landet i en fruktansvärd skala, men skapar på samma gång en ny arbetarklass av arbetare som flyttat från landsbygden, och kan kanske få andra samhällskrafter såsom bönderna och studenterna att göra gemensam sak med den mot byråkratin.

Vilken roll har KKP spelat för att återinföra kapitalismen i Kina, och hur har det dragit nytta av det?

Byråkratins högsta ledare har gjort ett medvetet val att återupprätta kapitalismen. Deng Xiaoping kände sig fram redan 1984, när Kina skrev under en överenskommelse med Storbritannien om Hong Kong, och sa att *laissez faire*-kapitalismen skulle bevaras under 50 år efter att Hong Kong överlämnats till Kina – givetvis helt i motsättning till de socialistiska principerna.

Senare rapporterades han ha sagt att kapitalismen i Hong Kong skulle tillåtas fortsätta även utöver denna tidsgräns.

1987 sa han till en afrikansk delegation, ”följ inte socialismen. Gör allt vad ni kan för att få ekonomin att växa.” Hans efterföljande förtryck mot 1989 års demokratiörelse betydde att hans parti på ett avgörande och kvalitativt sätt hade förvandlats till ett kapitalistiskt parti.

Men det är absolut inte övertygande när en del maoister försöker ge Deng Xiaoping all skuld. Det faktum att Deng inte mötte något större motstånd, utan tvärtom fick ett entusiastiskt gensvar från byråkratin, innebär att han gjorde precis det de ville. Det borde inte överraska någon socialist.

Redan på Maos tid, då byråkratin var våldsamt antikapitalistisk, var den i egenskap av härskande elit också ytterst privilegierad. Genom att ha monopol på skötseln av staten hade den monopol på rätten att fördela det samhälleliga överskottet. Precis som alla härskande eliter var byråkraterna aldrig nöjda med sina löner – som var 10 till 30 gånger högre än de vanliga arbetarnas – och ville hela tiden lägga beslag på ännu mer av det samhälleliga överskottet. Deras grundläggande intresse var att återinföra privategendomen snarare än att vara en trogen offentlig betjänt som i all oändlighet skulle försvara det gemensamma ägandet.

I slutet av 1980-talet gav prisreformerna upphov till de så kallade *guandao*, eller ämbetsmän som höll på med spekulationer. Samtidigt bildade statliga departement på nästan alla nivåer olika sorters företag för att tjäna pengar. Likaså började byråkraterna förvandla sig till kapitalister. Det retade folket, som 1989 reste sig och protesterade mot regeringen. KKP:s förtryck krossade all opposition mot de kapitalistiska reformerna, och detta visade ensamt att det på ett avgörande sätt hade förvandlats från ett antikapitalistiskt parti till ett parti som hyllade kapitalismen.

Dengs rundresa i södern 1992 innebar att KKP hade tagit ytterligare ett stort steg framåt mot att helt och fullt inlemmas i den globala kapitalismen. För att detta steg skulle bli framgångsrikt räckte det

inte längre med den terror som följde på förtrycket 1989. Det var helt nödvändigt att tillfoga arbetarna i de statligt ägda företagen (SOE – state-owned enterprises) ännu fler nederlag genom att privatisera dessa företag och på så sätt avskeda mer än 40 miljoner arbetare.

Kan du förklara hur en ny arbetarklass har skapats av arbetare som flyttat från landsbygden, och på vilket sätt denna nya klass' medvetande skiljer sig från den "gamla" arbetarklassens medvetande i den statliga sektorn?

En positiv aspekt av kapitalismens återupprättande i Kina – till skillnad från vad som ägde rum i det tidigare sovjetblocket – är att industrialiseringen grå snabbare. Som ett resultat av det ökar hela tiden antalet lönearbetare i Kina. De utgör nu hälften av den arbetande befolkningen och en fjärdedel av antalet industriarbetare i världen. Huvuddelen av dem är arbetare som flyttat från landsbygden.

Genom att befinna sig i produktionens och distributionens mitt kan de bli en fantastisk samhällskraft. Men för tillfället är de fortfarande en klass "i sig själv" snarare än "för sig själv".

Utöver det statliga förtrycket finns det mer djupgående orsaker till varför det är så svårt för en ny arbetarrörelse att uppstå. Även om arbetarna som flyttat från landsbygden, och som nu uppgår till 250 miljoner arbetare, inte har upplevt de förödande nederlag som arbetarna från SOE har upplevt, så har de heller inte något gemensamt minne som klass. De är *nongmingong*, bokstavligen talat bondearbetare, mer bönder än arbetare, inte på grund av att de egentligen brukar jorden – i själva verket gör de flesta av dem det mycket sällan – utan därför att *hukou*-systemet att registrera hushållen fungerar som en sorts samhällslig apartheid som hindrar dem från att bilda familjer i städerna och skaffa sig ordentliga rötter där. Oavsett hur länge de stannar i städerna så är de medvetna om att det måste bli tillfälligt. Följaktligen har de svårt att skapa en verklig klassidentitet.

Men de är inte heller helt passiva. Arbetare som flyttat från landsbygden har iscensatt flera spontana strejker mot sina chefer och de lokala myndigheterna. Dessa spontana strejker leder ofta till delsegrar, och de är så vanliga att myndigheternas faktiska strejkförbud bröt samman för länge sedan, vilket lett till att de lokala regeringarna tvingats lära sig att leva med dem. Men det är fortfarande väldigt svårt att organisera sig. Nästa skede i kampen kommer troligen att bli att trotsa organisationsförbudet, även om det kommer att bli en långdragen och hård kamp. Men redan idag går det att bilda nätverk av aktivister som kan fungera som en övergång till en framtida organisering.

Kan du berätta om några av arbetarnas senare strider som har ställt frågor om demokrati och gått emot privatisering och/eller kämpat för förbättrade förhållanden på arbetsplatserna?

Två fall borde vara speciellt intressanta. Det första och senaste var 700 arbetare på Ohms Electronics Shenzhen Co, som är affärspartner till det japanska multinationella företaget Panasonic, och som under tre dagar mellan 29-31 mars 2012 strejkade mot otillfredsställande löner och arbetstider. De krävde också att facket på deras fabrik skulle väljas om så att deras intressen skulle företrädas bättre. I ett öppet brev klagade arbetarna på att fackföreningens ordförande utsågs av företagsledningen och var chef, vilket stod i strid med fackföreningens lagar och den officiella fackföreningens stadgar.

Strejken inleddes framgångsrikt när delar av den lägre ledningen och även säkerhetsvakterna anslöt sig. Arbetarna använde också den kinesiska varianten av Twitter, Weibo, för att sprida sina krav på internet. Även om ledningen senare lyckades splittra den lägre ledningen från de strejkande arbetarna, så lyckades aktionen ändå driva igenom eftergifter om arbetarnas ekonomiska krav och även en överenskommelse om att det lokala facket skulle hålla nya val till arbetsplatsens fackliga ledning. Valen hölls mellan slutet av april och början av maj, och även om den gamla ordföranden avsattes så är den nyvalda ordföranden en verkstadschef, och det fanns rapporter som säger att det förekom manipulationer och valfusk. Trots det påstås hälften av medlemmarna i den nya fackliga kommittén vara arbetare som strejkat. På grund av censuren och det hårda förtrycket är det svårt att bekräfta

dessa uppgifter.

Detta exempel sticker ut, ty även om arbetare som flyttat från landsbygden genomför många strejker, så är de oftast inte medvetna om hur viktigt det är att återerövra fackföreningarna på ett demokratiskt sätt, eftersom de inte har så stark kollektiv identitet.

Jag är jag inte säker på om arbetarna på Ohms hade inspirerats av strejken på Honda Foshan 2010. Men hursomhelst anses den strejken vara en milstolpe i utvecklingen av medvetandet hos arbetare som flyttat från landsbygden. I maj 2010 gick 1.800 arbetare på Honda Foshan ut i strejk och krävde högre löner och omorganisering av fackföreningen på fabriken, och utlöste under sommaren en våg av strejker bland arbetare på utlandsägda bilfabriker. I ett öppet brev från arbetarnas representanter fördömdes den fackliga avdelningen, och man skrev: ”Vi är ursinniga över att fackföreningarna har lagt beslag på resultaten av arbetarnas kamp. Vi kräver att fackavdelningen på fabriken ska väljas av arbetarna vid banden.”

De orsaker som brevet anger för arbetarnas kamp är anmärkningsvärda: de kämpade inte bara för sina egna intressen utan intresserade sig också för arbetande människors intressen i hela Kina. En sådan vidsynthet är mycket ovanlig bland arbetare som flyttat från landsbygden. Strejken varade mer än två veckor och tog slut först sedan de ordinarie arbetarna på fabriken hade erbjudits en löneökning på 35% och lärlingarna hade fått en löneökning på mer än 70%. Senare gick ledningen också med på omval till fackföreningen på fabriken.

Den lokala fackföreningen tillkännagav snart att det skulle väljas en fackförening på företaget i slutet av augusti 2010, men det visade sig att det bara var ett delval, där endast en del av den fackliga ledningen på fabriken stod öppen till omval, och den ursprungliga ordföranden, som var ytterst hatad av de strejkande arbetarna, behöll sin plats. Lite mer än ett år senare, i november 2011, hölls val till en ny ledning för facket på fabriken. Det var inte heller riktigt demokratiskt, eftersom den avgående ledningen hade monopol på att nominera kandidater till den blivande ledningen, medan aktivisterna som ledde strejken 2010 helt och hållet knuffades undan. Trots det visar strejken att arbetarna verkligen har makt att förbättra sin situation.

Dessa två arbetaraktioner och deras krav på en fackförening som kontrolleras av basmedlemmarna, är en annan bild av arbetare som kämpar för sina rättigheter än den som bara betraktar arbetare som en utsatt samhällsgrupp som behöver hjälp utifrån men inte själva kan gå mot orättvisor, som arbetarna på Foxconn som tog livet av sig själva.

På vilket sätt fördjupar återinförandet av kapitalism i Kina miljökrisen i landet och vad har det genomförts för kamp som en reaktion mot det?

Kinas helt galna industrialiseringstakt har orsakat det dubbla problemet med både vattenbrist och vattenföroreningar. Idag har 400 av Kinas 660 städer inte tillräckligt med färskvatten, och av dessa städer lider 136 av svår vattenbrist. Omkring en tredjedel av Kinas befolkning saknar tillgång till rent dricksvatten. 70% av landets floder och sjöar är förorenade. Mer än 25.000 stora dammar över hela landet orsakar ekologiska skador och tvingar miljontals människor att flytta.

Den slappa tillämpningen av miljölagarna innebär att de föroreningar som har orsakats av industrialiseringen inte alls har bromsats. Men människor upplever alltmer att luft- och vattenföroreningarna är så allvarliga att de börjar ta saker och ting i sina egna händer.

Ett intressant exempel är protesterna mot byggandet av paraxyl- (PX-) fabriker över hela landet. PX är en viktig kemikalie vid tillverkningen av fibrer och plastflaskor. Obekräftade uppgifter gör gällande att det finns minst 13 PX-fabriker i landet, som har orsakat svåra hälsoproblem för lokalbefolkningen. De första allmänt rapporterade protesterna ägde rum 2007, när lokalinvånarna i Xiamen demonstrerade mot en PX-fabrik och så småningom lyckades sätta stopp för bygget där. Uppenbarligen inspirerade det lokalbefolkningen i Dalia, där mer än 10.000 demonstranter samla-

des för att kräva att en PX-anläggning skulle stängas, och tvingade borgmästaren att lova att han skulle stänga den. Senare rapporter har hävdats att fabriken i Dalia kan ha öppnats igen, även om många av nyhetsrapporterna om fabriken öppnande senare har tagits bort från webbplatser på fastlandet.

Trots detta utlöstes kampen mot PX-fabrikerna på nytt bara för några dagar sedan, den här gången i Ningbo. När regeringen i Ningbo den 24 oktober 2012 tillkännagav ett nytt PX-projekt följdes det redan nästa dag av protester, som fortsatte den 28 oktober då mer än 10.000 demonstranter gick ut på gatorna. Aktionen tvingade regeringen att upphäva beslutet. Huruvida detta är en varaktig seger är svårt att säga idag.

Men det viktiga med dessa strider är att de kan återspegla en gradvis förändring av människors tänkande. Efter förtrycket av demokratiörelsen 1989 har det varit fullständig demoralisering. Denna rädsla tyngde SOE-arbetarna och hindrade dem från att föra någon verkligt effektiv kamp mot privatiseringarna. Rädslan spred sig också till samhället i sin helhet.

Men under senare år verkar den börja försvinna. Det genomförs allt fler ekonomiska strejker bland arbetarna och det är mer sannolikt att de erövrar delvisa eftergifter. Samma sak gäller böndernas försvar av sin jord och lokalbefolkningens kamp mot projekt som förorenar. Även om de ännu inte är politiska så uppmuntrar den sortens kamp och delsegrar folket att övervinna sin rädsla. Förhoppningsvis kan de också hjälpa till att förändra de intellektuellas konservativa rädsla för all sorts folkliga uppror.